

ARALASH TA'LIM TEXNOLOGIYASI ORQALI O'QUVCHILAR IJOBIY QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH. (GEOMETRIK SHAKLLAR MISOLIDA)

Olimov Anvarjon Mamirovich

Qo'qon Universiteti, Ta'lim

kafedrası o'qituvchisi

aolimov321@gmail.com

UDK: 378.015.31:004.9:741

Annotatsiya: Mazkur maqola tasviriy san'at, amaliy mashg'ulotlari jarayonida geometrik shakllarni naturadan tasvirlash uchun kerak bo'ladigan eng asosiy va zaruriy bilim va ko'nikmalarni keng bayon etib, ushbu jarayonda yo'l qo'yiladigan xatolarni muhokama qiladi va metodik tavsiyalar beradi.

Kalit so'zlar: Tasviriy san'at, natyurmort, jism, hajm, fazo, ko'nikma, o'lcham, rassom, ijod, geometrik shakl, perspektiva, qonun-qoida, tasvir.

Kirish

Ma'lumki, tabiatda, turmushda, ishlab chiqarishda uchraydigan juda ko'p predmetlar turlicha geometrik shakllardan tashkil topadi. Masalan, bidon, ko'za, obdasta, grafin, xumcha, daraxtlar, qushlar, hayvonlar, odam va uning tana a'zolari, ishlab chiqarish vositalarining hammasi turlicha geometrik shaklga ega bo'lgan predmetlardir. Ulardan har bining rasmini chizish uchun, albatta barcha geometrik shakllar rasmini chizish malakasiga ega bo'lish lozim. Shu boisdan bunday predmetlar rasmini chizishni geometrik shakllar naturmorti (to'plami) rasmini chizishdan boshlash maqsadga muvofiqdir.

Asosiy qism

Aralash ta'lim texnologiyasi (blended learning) o'quvchilarga an'anaviy o'qitish va onlayn o'qishning samarali kombinatsiyasini taqdim etadi. Bu metod yordamida o'quvchilar turli o'quv resurslaridan foydalanib, o'z qobiliyatlarini rivojlantirishi mumkin. Geometrik shakllar misolida, aralash ta'lim texnologiyasining qo'llanilishi o'quvchilarga geometriya bo'yicha chuqurroq tushunchalar olish imkonini yaratadi. O'quvchilar aralash ta'lim jarayonida o'z bilimlarini amaliyotda qo'llashlari kerak. Masalan, o'quvchilarga geometrik shakllarni haqiqiy hayotda (bino qurilishida, dizayn loyihalarida) qayerda va qanday ishlatilayotganini ko'rsatish. Bu, o'quvchilarga nafaqat nazariy bilimlarni, balki ularni amaliyotga qanday qo'llashni ham o'rgatadi. Geometrik shakllar tasviriy san'at darsida o'quvchilarga nafaqat geometriya, balki san'atni tushunish va ifodalash imkonini beradi. Geometrik shakllarning tasviriy san'atdagi o'rni katta, chunki ular asar yaratishda vizual tashkilot va estetik tizimlarni

shakllantiradi. Tasviriy san'at darsida geometrik shakllarni o'rgatish orqali o'quvchilar o'z ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishi, shakl va kompozitsiya bilan ishlashni o'rganishi mumkin.

- Geometrik shakllar va san'at

Geometrik shakllar-bu to'g'ri chiziqlar, burchaklar, va doiralar kabi asosiy elementlar, tasviriy san'atda esa ular turli uslublarda (abstrakt, minimalizm, kubizm) ishlatiladi. Geometrik shakllar tasviriy san'atning asosiy tuzilmalari bo'lib, ularni tasvirlash va shakllantirish san'ati bir-biriga uyg'unlashgan kompozitsiyalar yaratishga imkon beradi.

- Kompozitsiyada geometrik shakllar

Tasviriy san'at darsida geometrik shakllar, kompozitsiyaning tuzilishida muhim rol o'ynaydi. O'quvchilar geometrik shakllarni asos sifatida ishlatib, kompozitsiyani qurish bo'yicha mashqlar bajaradilar. Masalan:

Kvadrat va to'rtburchaklar asarlarda kontrast yaratishda yoki boshqaruv nuqtalari sifatida ishlatiladi.

Doira tabiiy shakllarni ifodalashda yoki yumshoq kompozitsiya yaratishda qo'llaniladi. Uchburchak dinamikani va harakatni tasvirlashda yordam beradi.

- Geometrik shakllar orqali rang va forma o'rganish. Rang va shaklni tasviriy san'atda birlashtirish, geometrik shakllarni ifodalashda asosiy ko'nikmalarni rivojlantiradi. Darsda geometrik shakllarni ranglar bilan birlashtirib, o'quvchilar ranglar va shakllar o'rtasidagi munosabatlarni o'rganadilar. Misol uchun: Rangli kompozitsiyalar yaratishda o'quvchilar shakllarning o'zaro bog'lanishini, kontrastni va uyg'unlikni o'rganadilar.

Ko'rgazmalarda geometrik shakllardan foydalanish orqali tasvirlar va kompozitsiyalarni tasvirlashni o'rgatish.

- Kubizm va geometrik shakllar

Kubizm-bu geometrik shakllarning tasviriy san'atta qo'llaniladigan eng mashhur uslubidir. Kubizmga tasvirlar, ob'ektlar, va ranglar geometrik shakllar orqali qayta quriladi. O'quvchilarga kubizmni o'rgatish, ularning tasviriy san'atga bo'lgan qarashini kengaytiradi va shakllarni turli nuqtai nazardan ko'rish imkoniyatini yaratadi. Misol uchun, Pablo Pikasso va Jorj Braqning kubistik asarlaridagi geometrik shakllarni tahlil qilish.

- Praktik mashqlar va ijodiy ishlarni

Dars jarayonida o'quvchilarga geometrik shakllardan foydalanib, kompozitsiyalar yaratish vazifalari beriladi. Bunday mashqlar o'quvchilarning ijodiy va analitik fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi. Masalan: Shakllar va chiziqlar bilan ishlash: O'quvchilar geometrik shakllardan foydalanib, o'zining yangi abstrakt asarini yaratishadi.

Geometrik kompozitsiyalarni yaratish: Geometrik shakllardan foydalangan holda turli turdagi tasvirlarni yaratish, masalan, geometrik portretlar yoki manzaralar.

Minimalizm uslubida ishlash: O'quvchilar minimalizmni amalda qo'llab, faqat bir nechta geometrik shakl va ranglardan foydalanib san'at asarlarini yaratadilar.

- Geometrik shakllarni o'rganish va tasvirlash orqali ijobiy qobiliyatlarni rivojlantirish.

Geometrik shakllar orqali o'quvchilar o'zlarining: Ko'rish va tasavvur qilish qobiliyatlarini rivojlantiradilar. Texnik va ijodiy ko'nikmalarini mustahkamlashadi. Ko'p nuqtai nazardan yondashish va shakllarni o'zgaruvchan kontekstlarda qo'llashni o'rganadilar. Matematika va san'atni birlashtirish orqali bir nechta soha bo'yicha bilimlarini chuqurlashtiradilar.

Tasviriy san'at barcha o'quv fanlari bilan bevosita bog'liqdir. Ayniqsa bu bog'liqlik ko'proq biologiya, geografiya, mehnat, chizmachilik, matematika, fizika, tarix, til, adabiyot fanlarida ko'proq namoyon bo'ladi. Bu bog'lanish ham nazariy, ham amaliy jihatdan amalga oshiriladi. Predmetlarar bog'lanishning tashabbuskori tasviriy san'at o'qituvchisidir. Avvalo, o'qituvchi maktabda tasviriy san'at kabinetini tashkil etishi lozim. Kabinetda tasviriy san'atga juda yaqin bo'lgan biologiya, mehnat, matematika, chizmachilik, geografiya, adabiyot, tarix kabi fanlarning dasturi, darslik va ko'rgazmali materiallardan baza tashkil etish zarur. Tasviriy san'at o'qituvchisi o'z ish rejasini tuzadi, har bir darsning qaysi fan bilan bog'lanishini ko'rsatadi. Tasviriy san'at fanining boshqa fanlar bilan bog'lanishi turlicha xarakter, mazmun va shakllarda amalga oshiriladi. Bu bog'lanish o'tiladigan dars mavzusining maqsadi, vazifasi va mazmuniga ko'ra amalga oshiriladi. Avvalambor, qalamtasvir yoki narsaning o'ziga qarab rasm chizish, tematik kompozitsiya tuzish, badiiy bezash, haykaltaroshlik, amaliy san'at mashg'ulotlari o'zaro bir-biri bilan bog'lanadi. So'ngra tasviriy san'atning bu mashg'ulotlari botanika, zoologiya, matematika, chizmachilik, adabiyot, geografiya, mehnat kabi fanlar bilan bog'liq holda olib boriladi. Bunda olma, anor, nok, qovun, tarvuz, rediska, sabzi, turp, terak, tol, o'rik va o't-o'lanlar kabi narsalar rasmi chizilganda albatta botanikaning materiallaridan foydalaniladi. Darsda qush va hayvonlar-qo'y, echki, tovuq, kaptar, qarg'a, hakka, bo'ri, tulki, sher, fil, ilon, toshbaqa va boshqalarning rasmi chizilganda dars zoologiya fanining materiallari asosida tashkil etiladi. Aksariyat tasviriy san'at darslarida geometrik shakllar, prizmatik buyumlar rasmi chiziladi. Kub, prizma, ko'pyoqli piramida, konus, silindr, shar va shu kabi shakllardagi predmetlar rasmi chizilganda o'qituvchi matematika va chizmachilik fani bilan bog'lanishi zarur. Texnika vositalari, mexanik o'yinchoqlarning rasmi chizilganda esa darsda fizika fani materiallaridan foydalaniladi. Ro'zg'or buyumlari, mehnat qurollari rasmi chizilganda o'qituvchi mehnat fani bilan bog'lanadi, uning ko'rgazma va o'quv materiallaridan foydalanadi va hokazo.

Geometrik shakllar tasviri-kub shaklini yaratish bilan boshlanadi. Kub tasviri loy yoki plastilinni cho'zish usuli bilan yaratiladi. Uzib olingan loy va plastilinning eng avval bir tomoni tekislanib, so'ngra uning ikkinchi, uchinchi va hokazo boshqa tom onlari tekislanadi. So'ngra pichoqcha yordamida pardozlanadi. Geometrik tushunchalarni rivojlantirishda bolalarda mustaqil

fikrlashni shakllantiruvchi boshqa bilim va ko'nikmalarni shakllantirish muhimdir. Bolalarda matematik tushunchalarni rivojlantirish bir qator shartlarga bog'liq:

Birinchidan, bola oldin egallagan bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishi muhimdir.

Ikkinchidan, matematik tushunchalarning mazmuni ketmaketlikda bo'lishi shartdir.

Uchinchidan, bola matematik tushunchalarni o'zlashtirish jarayonini o'rganib, kelib chiqadigan xulosalarni bilishi shart. Ushbu vazifalarning bajarilishi bolaning bilim hajmi va aqlining rivojlanganlik darajasiga bog'liq. Shuning uchun birinchi bosqichda pedagogga aqliy kuch va tirishqoqlikni ko'p talab qilmaydigan masalalarni taklif etish kerak.

Xulosa

Xulosa o'rnida shuni aytish kerakki, Geometrik shakllar misolida aralash ta'lim texnologiyasini qo'llash, o'quvchilarga nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llash imkonini yaratadi va ularning ijobiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Bu usul o'quvchilarning o'z bilimlarini mustahkamlashga va yaratishga yordam beradi, shu bilan birga, ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi. Geometrik shakllar tasviri san'at darsida o'quvchilarga faqat geometrik asoslarni o'rgatish emas, balki ularning ijodiy va analitik fikrlash qobiliyatlarini ham rivojlantiradi. Shakllar, kompozitsiyalar va ranglar bilan ishlash orqali o'quvchilar nafaqat san'atga bo'lgan qiziqishlarini oshiradi, balki o'z ijodiy qobiliyatlarini ham yuksaltiradilar.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. S.Abdirasilov. Tasviri san'at o'qitish metodikasi. Toshkent-2012.
2. A.M.Olimov. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarga rasm chizishda geometrik shakllardan foydalanish metodikasi. Profi university. Ilmiy maqola 2024
3. R.Xasanov. Maktabda tasviri san'atni o'qitish metodikasi. "Fan" nashriyoti-2004.
4. B.Oripov. Tasviri san'atni o'qitishning zamonaviy pedagogik texnologiyalari, didaktikasi va metodikasi. "Ilm-ziyo" nashriyoti. Toshkent-2013.
5. A.M.Olimov. O'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishning ilmiy nazariy asoslari. Theory and analytical aspects of recent research, Ilmiy maqola 2022
6. B.Oripov. Tasviri san'at va uni o'qitish metodikasi. (Kasb-hunar kollejlari uchun o'quv qo'llanma 2-nashri). "Ilm-ziyo" Toshkent-2012.